

Dobro je da je urednik uvrstio i jedan mariološki tekst: *Marija i kršćanska slika žene*. Rahner misli da tu ponajprije riječ imaju žene. »Možda tu sliku mogu autentično nacrtati samo žene, teologinje« (249).

Uvršten je (iznenadujuće) i relativno velik broj tekstova s područja sakramentalne teologije, čak sedam. Dva govore o sakramentalnom znaku: *Što je sakrament?* i *Pitanja teologije sakramenata*, a pet tekstova o pojedinim sakramentima: *Krštenje i obnova krštenja*, *Kristova nazočnost u sakramentu Gospodnje večere*, *O stanju sakramenta pokore*, *Teološke refleksije o slici svećenika danas i sutra*, *Brak kao sakrament*.

Posljednja skupina članaka s područja je teološke antropologije: *Teološka dimenzija pitanja o čovjeku*, *Zašto Bog dopušta da patimo?*, *Kršćansko umiranje*, *Uskrsnuće tijela*, *Teološki principi hermeneutike eshatoloških iskaza*.

Mnogi članci u ovoj knjizi napisani su prigodice; često su to predavanja uz neke zgrade. Skoro uvijek je riječ o »usputnim razmišljanjima«, no o značajnim pitanjima. Uz poticaje iz Svetog pisma susrećemo Rahnerova teološka promišljanja, ali isto tako i filozofska, a novost u dogmatskoj teologiji jest njegovo vrednovanje iskustva. Vidimo naime naslove *Iskustvo Boga danas*, *Iskustvo Duha Svetoga*, a i inače Rahner zapaža mnogo toga iskustvenoga, što tek treba posvijestiti.

Čitajući Rahnerove članke, uvjeravamo se da su istinite njegove riječi o samome sebi: »Uvijek sam se bavio teologijom radi naviještanja, radi propovijedanja, radi dušobrižništva. Zbog toga sam i napisao relativno mnogo, u tipičnom smislu, pobožnih knjiga. Ukratko, ja nisam znanstvenik, niti to želim biti, nego bih htio biti kršćanin kojemu je ozbiljno stalo do kršćanstva, koji iskreno živi u današnje vrijeme te odatle prihvaća ovaj i onaj, treći i devedeseti problem o kojemu onda razmišlja; ako se to hoće nazvati 'teologijom' — u redu« (tekst s ovitka).

Franjo Pšeničnjak

Ivan Fuček. *Moralno-duhovni život 6. Roditelji Djeca*, Biblioteka: Sapientia cordis 6, Verbum, Split, 2008; 501 str., Bilješke, Kazalo osoba, Kazalo pojmoveva, Kratice.

Pred nama je šesti svezak od predviđenoga desetosveščanoga niza »Moralno-duhovni život«, čija je tema *Roditelji Djeca*. Isusovac Ivan Fuček, profesor u miru na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, teolog Apostolske penitencijarije, ovom je knjigom zakoračio u drugi dio svoga velebnog niza, a zapravo, kako će sam na jednome mjestu reći, goleme knjige koju piše cijeloga svoga života ne bi li apostolskim žarom pobudio duše na spoznaju Božje ljubavi i obraćenje.

Knjiga je konceptijski jednaka prethodnima, sastavljena dakle od dva temeljna dijela — Spoznati i Sprovesti — a oba su podijeljena na cjeline što čine naslov knjige: *Roditelji i Djeca*.

Knjiga traži raščlambu koja, kao i sve prethodne, nadilazi mogući opseg ovoga prikaza, a i stručnost pisca. Zato prije svega iznosim osnovni doživljaj što ga knjiga ostavlja na čitatelja, a on se kratko može sažeti u riječ: knjiga koju smo čekali! Nekoliko je elemenata takva doživljaja. Prije svega, ponovno je dojmlija sigurnost kojom se pisac, osposobljen golemim znanjem (kad bi pustio sebi na volju, samo bi ova tema obuhvatila svih deset svezaka!), suvereno kreće zahtjevnom temom: iznosi, raspravlja, polemizira, poučava, upućuje, upozorava..., ali ne docira. K tome, iznimno zanimljivo prožima diskurs i naraciju, ekskurse i sholije, krećući se glatko kroz teološka, sociološka, politička, psihološka i druga područja. Nadalje, osjeća se njegova velika pastoralna osjetljivost, golemo razumijevanje za teškoće odgovornoga kršćanskog supružništva i roditeljstva u suvremenom uvelike raskršćenom svijetu, osjeća se i zabrinutost zbog krize braka, obitelji i odgoja, ali još više oduševljenje da se roditelje i djecu potakne

na to da svoj život predaju Božjoj ljubavi. Napokon, autor se pobudno služi tuđim mislima — zapravo daje i drugima prostor kroz njihova iskustva i misli. A osobita je vrlina i u ovoj knjizi što pisac u sintezi znanja i iskustva, vjerničke (sveteničke) zabrinutosti i apostolsko-misijskog oduševljenja ni na trenutak ne dopušta sebi lažnu popustljivost, želju da ugađa ljudskim slabostima. To je ono što odgovoran čitatelj prihvaća i traži: sigurnost katoličkoga nauka. To znači: ako pogriješi i griješi, ako je u ovoj ili onoj zabludi, on prihvaća, želi, dapače zahtijeva da mu se kaže spasonosna istina, a ne traži da Crkva promijeni svoj nauk da bi opravdala njegove grijehe.

Nekoliko činjenica valja posebno izdvojiti. Prije svega piščevu nakanu da gradi na sintagmi »bračna svetost«, koja u korijenu, u polazištu plodno presumira da su supružnici pozvani na svetost u bračnoj i roditeljskoj ljubavi. To je svetost u svijetu i za svijet, a ujedno to je put osobna i zajedničkoga posvećenja supružnika (37–40) i obitelji (41–43). Bračna svetost ne ide nasuprot djevičanstvu, nego uz nju. Kršćanski par postaje reprodukcija jedinstva Krista i Crkve (49, 155), a obitelj »slika Presvetoga Trojstva« (156). Sakrament ženidbe samim tim izdignut je iz posvećenja naravne ljudske protege i uzdignut na vrhunarnu dimenziju, a supruzi postaju »protagonisti milosti« (51–70), pri čemu se stalno obnavlja potreba da ženidba bude protkana i pomognuta ostalim sakramentima, da o zajedničkoj molitvi i ne govorimo. A ipak, pri svemu tome ne gubi se smisao braka ni u pravnom pogledu kao ugovora ni u psihološkom kao obećanja. No u cjelini bitno je da je ženidba takva stvarnost koja bračni par stavlja u odnos s Bogom, čime je ženidba uvijek, znao to tko ili ne, objektivno religiozne prirode (126). Izvanredno je važno za moderne smučene duše poglavlje VII., gdje se na jasan način tumači istina da spolna ljubav — ako je življena u svjetlu izgradnje osobne i ženidbene svetosti

(sakramentalno) — uzvisuje i učvršćuje ženidbeni savez te je kao takva u službi poziva na svetost, što može potvrditi svaki kršćanski par koji nastoji živjeti spolnost u tom svjetlu. U protivnom, ona ne izgrađuje, dapače, može razoriti brak. Temi sakramenta ženidbe i bračne ljubavi te u tom kontekstu tjelesnoga sjedinjenja muža i žene autor je još posvetio nadahnute i važne stranice VIII. poglavlja, za koje je vezano IX. poglavlje, o odgovornom roditeljstvu, uz izvrsne dionice o značenju velikodušne i razborite ljubavi za djecu i prema njima. Pastoralno je veoma važan odlomak »Učiteljstvo, savjest, sukob dužnosti«, koji sažeto, jasno i uputno govori o načelima za ravnane kako bi se ispravno postigla svrha bračnoga sjedinjenja i u teškoćama u graničnim okolnostima, odnosno »subjektivnim prigodičnim stanjima savjesti«. Ova je cjelina zaključena poglavljima o djeci kao radosnom Božjem daru i o dužnostima članova obitelji.

Cjelina Djeca u uvodnom odlomku govori prije svega o potrebi ispravnoga odgoja i o suvremenim okolnostima koje taj odgoj priječe. Autor zatim razlaže potrebe, načine i teškoće odgoja od začeca do dvanaeste godine života, koji nedvojbena pred roditeljev stavlja ne male zahtjeve, a još veće postavlja prema mladima od trinaeste do kraja adolescencije (problem slobode, odvajanja od starijih i preuzimanja odgovornosti za svoj život). U tome smislu pobudna su poglavlja Mladima pomoći do krjeposna života (1) te osobito (2). Cjelina Djeca završava odličnim — jasnim, preglednim — poglavljem »Ljubav u krizi — pitanje rastave«.

U drugom dijelu knjige Sprovesti dvadeset i tri su pitanja i odgovora o temama: zaštita obitelji, djevičanstvo, smisao bračnoga čina u neplodne dane, kontracepcija, pričest rastavljenih, odgoj mladih, pretpostavke zrela braka, autoerotizam, afektivno sazrijevanje, problem tzv. promjene spola i dr.

Općenit pogled nadaje nekoliko zapazanja. Prije svega, pozoran čitatelj ove i prošlih knjiga zapazit će da je i u ovoj knjizi kristološki piščev pristup temeljan: Krist je božanski Spasitelj i Krist je uzor ljudskoga (kršćaninova) života po Božjoj volji. Osobito pobudnim držimo zajedno s piscem polazište »Čovjek — to je ljubav« jer »Bog–ljubav« stvara čovjeka na svoju sliku da bude njegova prilika (274–275).

Ako se pak što može sugerirati tako zasluženo uglednu piscu za moguće sljedeće izdanje, onda je to potreba da se nešto jače obradi važnost očinstva i majčinstva — bilo bi dobro dati o tome po nekoliko posebnih stranica i dodati nekoliko »zajedničkih« o naravi i značenju prožimanja tih dvaju roditeljstava u jedno. K tome, poglavlja koja su inače sadržajno jasno i dobro raspoređena, traže katkad unutarne manje preraspodjele teksta, odnosno grupiranje pojedinih dijelova teksta u nove cjeline (npr. onih

koji govore o položaja kršćana i kršćanskih vrijednosti u suvremenome zapadnom svijetu ili o angažmanu katolika u društvenom životu i sl.). Time tekst ne bi izgubio na dinamičnosti, a dobio bi na konzistentnosti. Osim toga, korisno je u tekstu češće uputiti čitatelja na kompatibilne dijelove iz prethodnih svezaka.

Ukratko: imamo u rukama jasan katolički nauk u čitku štivu o izvanredno važnim životnim pitanjima, čime je knjiga odgovorila zadaći da bude teorijski i praktično siguran kršćanski vodič kroz roditeljstvo i odgoj djece. Bilo bi dobro da župnici i katehisti knjigu, zajedno s četvrtim, ovomu komplementarnim sveskom *Predbračna ljubav Bračna ljubav*, preporuča, pa i poklone pripravnici za brak i zrelijoj mladeži uopće. Ako ne odmah, kad–tad iz njih će im progovoriti Božja riječ!

Vladimir Lončarević